

[https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-33\(62\)-76-91](https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-33(62)-76-91)
УДК: 37.018

Боброва Лариса Григорівна,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник відділу психології спілкування
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-3294-9216>
bobrovalarisa284@gmail.com

БАТЬКІВСЬКА УЧАСТЬ В ОСВІТІ ДИТИНИ ЯК ЧИННИК ЇХНЬОГО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ЗМІН

Анотація. У статті досліджується батьківська участь в освітньому процесі як чинник формування взаєморозуміння між батьками та дітьми в контексті освітніх змін. Зазначається, що залученість батьків до шкільного життя, їхня інформованість про впровадження реформ та ефективна комунікація між учасниками освітнього процесу суттєво корелюють із розвитком когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів взаєморозуміння. Наведено результати емпіричного дослідження, які засвідчують наявність значущих кореляцій між батьківською активністю та рівнем взаєморозуміння. Обґрунтовано, що взаєморозуміння формується в процесі двосторонньої взаємодії, яка включає здатність батьків розуміти потреби й індивідуальні особливості дітей, а дітей – усвідомлювати наміри, очікування та підтримку з боку батьків. Актуальність теми зумовлена необхідністю переосмислення ролі сім'ї в освіті дітей в умовах трансформації української школи відповідно до концепції Нової української школи, а також в контексті сучасних викликів, спричинених повномасштабною війною. В умовах війни, яка порушила сталі механізми освітньої взаємодії та змінила соціальні ролі в багатьох родинах, значення батьківської участі в освіті дитини зростає, оскільки саме родина стає осередком стабільності, підтримки й орієнтирів у зміненому та нестабільному освітньому середовищі. Нормативно-правове підґрунтя ролі батьків в освітньому процесі дітей закріплено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) та Законі України «Про освіту», які надають батькам право та обов'язок брати участь в управлінні закладами освіти, сприяти розвитку дитини та бути повноправними учасниками освітнього процесу.

Ключові слова: батьківська участь; взаєморозуміння; освітні зміни; реформа; Нова українська школа; війна; сім'я; освітній процес; комунікація; взаємодія.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. Освітні трансформації, які нині відбуваються в Україні, передбачають не лише зміну структури та змісту освіти, а й новий погляд на роль батьків в освітньому процесі дитини. Згідно з концепцією Нової української школи, батьки є повноправними учасниками освітнього процесу, які через активну участь і підтримку своїх дітей сприяють підвищенню якості освіти.

Взаєморозуміння в освітньому контексті визначається як спільне розуміння та взаємна уважність у стосунках між батьками й дітьми, що забезпечує плідну співпрацю та сприяє ефективному навчанню дитини. Усвідомлення батьками потреб та інтересів дитини сприяє формуванню емоційно підтримувального середовища, що підвищує її мотивацію до навчання й досягнення освітніх цілей. Водночас попри декларовану важливість батьківської участі, на практиці рівень залучення батьків до освітнього процесу залишається нерівномірним і залежить від низки чинників: соціально-економічного статусу родини, освітнього рівня батьків, їхніх уявлень про роль школи, а також емоційного клімату в родині. У контексті освітніх змін особливої актуальності набуває питання налагодження якісної взаємодії між сім'єю та школою, що ґрунтується на довірі, відкритому діалозі та спільній відповідальності за освітній розвиток дитини.

З психологічної точки зору, взаєморозуміння між батьками й дітьми в процесі здобуття освіти пов'язане з емпатією, рефлексивною здатністю дорослих розуміти внутрішній світ дитини, а також із рівнем сформованості батьківських настановлень щодо виховання та навчання. Брак такого взаєморозуміння може спричиняти конфлікти, зниження навчальної мотивації та емоційне відчуження, що є особливо ризикованим в умовах соціальних і освітніх трансформацій, коли дитина потребує стабільної підтримки.

Отже, проблема дослідження полягає у виявленні зв'язку між батьківською участю в освіті дитини та рівнем взаєморозуміння в умовах змін, що відбуваються в освітньому середовищі. Аналіз цього взаємозв'язку дозволить не лише глибше зрозуміти психологічні механізми освітньої взаємодії в родині, а й окреслити напрями підтримки батьків як активних

суб'єктів освітнього процесу.

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. Проблематика батьківської участі в освіті дитини й особливостей взаєморозуміння в освітньому контексті є предметом досліджень у психології, педагогіці, соціології та суміжних науках. У сучасних наукових дослідженнях підкреслюється, що активна залученість батьків до освітнього процесу позитивно корелює з академічною успішністю, розвитком навчальної мотивації та емоційного благополуччя дитини (J. Epstein, 2001) [9]. Дослідники стверджують, що батьківське залучення має не лише інструментальний, а й глибокий емоційно-смысловий характер. Зокрема, W. Grolnick (2009) [12] розмежовує автономну та контрольовану форми участі, підкреслюючи, що підтримка автономії дитини, довіра до її здібностей та емоційна присутність батьків створюють умови для розвитку відповідальності та внутрішньої мотивації до навчання. Своєю чергою, надмірний контроль або відсутність участі можуть знижувати самостійність і посилювати тривожність дитини.

У вітчизняному контексті ця проблематика розглядається в межах концепцій партнерства школи й родини (І. Зязюн, 2000) [2], а також у рамках психологічного супроводу розвитку дитини в освітньому середовищі (С. Максименко, 2020) [5].

Важливим аспектом батьківської участі є формування взаєморозуміння в системі «батьки – діти». Згідно з дослідженнями B. Laursen і W. Collins (2009) [14], ефективне міжособистісне спілкування в родині ґрунтується на емпатії, здатності до активного слухання та конструктивного діалогу, що є передумовою для формування довіри й емоційної безпеки. У вітчизняних дослідженнях наголошується на важливості взаєморозуміння у процесі адаптації до нових освітніх реалій, зокрема в умовах реформи Нової української школи (О. Чистяк, 2024) [7]. Водночас значна частина досліджень зосереджена на вивченні чинників, що знижують рівень батьківської участі: недостатній рівень педагогічної обізнаності батьків, недовіра до шкільних інституцій, брак часу, емоційне вигорання, а також соціальні та воєнні виклики, з якими стикаються українські родини (Т. Котирло, 2019; С. Лондар, 2022) [3], [4]. Це зумовлює потребу в подальшому вивченні динаміки взаємин між батьками й дітьми в освітньому середовищі з урахуванням сучасних суспільних змін.

Отже, сучасні наукові підходи дозволяють визначити батьківську участь як комплексний психолого-педагогічний феномен, який опосередковує характер освітньої взаємодії та рівень взаєморозуміння в

сім'ї. Однак у контексті українських реалій, зокрема освітньої реформи, воєнного стану та постійних соціальних трансформацій, дана проблематика потребує подальшого емпіричного дослідження для виявлення специфіки ролі батьківської участі у формуванні взаєморозуміння з дітьми.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті: визначити роль батьківської участі в освітньому процесі як чинника розвитку взаєморозуміння між батьками та дітьми в умовах сучасних освітніх змін.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: проаналізувати теоретичні підходи до розуміння феноменів батьківської участі та взаєморозуміння в освітньому контексті; визначити рівень та форми батьківської участі в освіті дітей за результатами емпіричного дослідження; виявити взаємозв'язки між різними аспектами батьківської участі та рівнем взаєморозуміння з дітьми.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

У психологічній науці взаєморозуміння розглядається як процес і результат міжособистісної взаємодії, що базується на здатності учасників правильно інтерпретувати поведінку, наміри, емоції та думки одне одного. У контексті системи «батьки – діти» воно охоплює відкритий діалог, емоційний резонанс, готовність до прийняття поглядів іншої сторони й спільне розв'язання завдань, пов'язаних із розвитком дитини (О. Чистяк, 2024) [7].

У наукових підходах взаєморозуміння розкривається через три основні компоненти: когнітивний – розуміння мотивів, цілей, логіки поведінки; емоційний – здатність до емпатії, підтримки, позитивного ставлення; поведінковий – активна взаємодія, спільна діяльність, врахування думки дитини в прийнятті рішень (О. Чистяк, 2024) [7]. Ці компоненти були покладені в основу нашого емпіричного дослідження як структурні показники рівня взаєморозуміння між батьками та дітьми. Такий підхід дав змогу розглядати взаєморозуміння не лише як міжособистісне явище, а й як важливий чинник освітньої взаємодії.

У цьому контексті на особливу увагу заслуговує батьківська участь в освітньому процесі дитини, яка розглядається як континуум практик: від формального залучення (*parental involvement*) до глибшої емоційно-сміслової причетності (*parental engagement*) (J. Goodall & C. Montgomery, 2014) [11]. У сучасних дослідженнях (K. Hoover-Dempsey et al., 2005) [13]

виділяються дві основні форми участі: домашня (ініційована батьками) та шкільна (ініційована школою). Модель взаємодії сім'ї, школи та громади J. Epstein (2002) [9] окреслює партнерську взаємодію як трикутник спільної відповідальності за розвиток дитини.

Важливими для нашого дослідження є також підходи до комунікації в родині, зокрема концепція діалогічного спілкування (D.Tannen, 1993) [8], в якій наголошується на важливості інтерпретації намірів і змістів висловлювань, а також емпіричні моделі ефективного батьківського спілкування, що акцентують увагу на слуханні, емоційній підтримці та навичках конструктивного зворотного зв'язку (A. Faber, E. Marslish, 1982) [10].

Освітні зміни, що відбуваються в умовах реформи Нової української школи, воєнного стану та соціальної нестабільності, створюють нові виклики для батьків. Поглиблюється потреба в інформованості, комунікаційній відкритості та взаємодії з освітніми інституціями. У таких умовах школа виконує функцію комунікаційної платформи, яка має сприяти інтеграції зусиль батьків і педагогів задля забезпечення стійкої підтримки дитини.

Отже, теоретичною основою нашого дослідження є:

- психологічні підходи до осмислення міжособистісного взаєморозуміння як комплексного феномена;
- структурна модель когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів взаєморозуміння в сімейному контексті;
- концепції батьківської участі в освіті та партнерства між родиною і школою;
- теорії комунікації, що підкреслюють значущість діалогу та емоційної підтримки дитини;
- освітній контекст змін як фактор впливу на взаємодію батьків, дітей і школи.

Така теоретична рамка дослідження дозволяє комплексно аналізувати взаємозв'язки між батьківською участю, освітніми змінами та рівнем взаєморозуміння в родині, що є ключовим для адаптації дитини до нових освітніх реалій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Дослідження проводилося за допомогою авторської онлайн-анкети, що складалася з трьох основних блоків: *поінформованість батьків про освітні зміни* (оцінка рівня обізнаності щодо реформи Нової української школи, нових підходів до навчання, оцінювання взаємодії в системі «сім'я –

школа»); участь у шкільному житті (визначення ступеня залученості батьків до освітнього процесу, відвідування шкільних заходів, співпраця з учителями); взаєморозуміння з дитиною (оцінка когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів взаєморозуміння). Обробка даних здійснювалася із застосуванням статистичних методів: описова статистика (середнє значення, стандартне відхилення); кореляційний аналіз за методом Пірсона для визначення зв'язків між змінними; кластерний аналіз для виявлення типових моделей батьківської участі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Емпіричне дослідження здійснювалося протягом травня-вересня 2023 року. Було опитано 334 особи – батьків учнів 5–6-х класів Камінь-Каширського ліцею Волинської області, Любешівського ліцею Волинської області, Машівського ліцею Волинської області, Кушугумської гімназії «Інтелект» Запорізької області, спеціалізованої середньої школи № 207 м. Києва, середньої школи № 12 м. Києва. З них 97 % жінок, 3 % чоловіків. Повну середню освіту серед них мають – 8,4 % респондентів, середню спеціальну (закінчили коледж, училище, технікум) – 34,1 %, вищу освіту (закінчили інститут, університет, академію) – 57,5 % досліджуваних.

Аналіз результатів емпіричного дослідження засвідчив, що батьки частіше залучені до домашньої освіти своїх дітей, ніж до участі в житті школи як інституції. Визначено, що ключовими чинниками батьківської участі є особиста зацікавленість у навчанні дитини, довіра до школи та відкритість педагогів до взаємодії. З метою глибшого розуміння структури батьківської участі проаналізуємо отримані кількісні дані, подані в таблиці.

Таблиця

Узагальнені показники батьківської участі в освіті дитини за результатами анкетного опитування n = 334

№ з/п	Формулювання твердження	М	SD
1	2	3	4
1	Мене задовольняє повнота та якість інформації про діяльність школи	8,38	1,81
2	Я обізнаний про зміни в освітньому процесі	7,98	2,25
3	Я бачу позитивні сторони у розвитку освітньої реформи в Україні	6,90	2,63
4	Я вважаю, що школа, де навчається моя дитина, відкрита до взаємодії з батьками	8,84	1,71

Продовження таблиці

1	2	3	4
5	Я завжди долучаюся до заходів, які проводить школа	6,25	2,57
6	Моя зацікавленість освітою дитини позитивно впливає на її освітні досягнення	8,66	1,76
7	Додаткові заняття після школи є корисними для освітнього розвитку дитини	8,74	2,15
8	Інформування щодо вимог домашнього завдання, програм, успіхів дитини	1,44	0,76
9	Врахування думки батьків, особливостей дитини, обговорення її стосунків у школі	0,09	0,09
10	Участь на рівні з'ясування ситуації, отримання інформації про поточні справи	5,05	1,48
11	Участь на рівні обговорення проблем та вироблення варіантів їх вирішення	2,06	0,75
12	Участь на рівні висловлювання своєї думки	1,90	1,17
13	Прояснення конфліктної ситуації	1,01	0,00
14	Потреба в покращенні освітнього процесу	1,92	1,67

Високі оцінки за твердженнями щодо якості інформації про діяльність школи ($M = 8,38$; $SD = 1,81$) та відкритості до взаємодії з батьками ($M = 8,84$; $SD = 1,71$) свідчать про сформовані канали комунікації між закладом освіти та батьками. Водночас інформацію про діяльність школи батьки зазвичай з'ясовують шляхом особистісного спілкування з дитиною та у процесі неформального спілкування з класним керівником. Незначна частина досліджуваних користуються формальними інформаційними системами. Вони отримують інформацію через шкільний сайт та електронні щоденники та шляхом залучення у шкільне життя.

Середній бал за обізнаність із процесами реформування освіти ($M = 7,98$; $SD = 2,25$) демонструє загальну поінформованість батьків, однак високий рівень SD свідчить про неоднорідність рівня обізнаності. Показник щодо ставлення до реформи ($M = 6,90$; $SD = 2,63$) вказує на помірно позитивне сприйняття змін, але значна варіативність відповідей засвідчує, що частина батьків має сумніви щодо її впровадження. Аналіз результатів засвідчив, що переважна більшість досліджуваних допомагають дитині у виконанні завдань, пояснюючи теми з предметів; слідкують за відвідуванням дитиною занять; контролюють поточні та підсумкові оцінки дитини, водночас порівняно мало батьків беруть участь у шкільних заходах та в органах самоуправління. Про це свідчить оцінка батьками рівня долучення до заходів школи ($M = 6,25$; $SD = 2,57$). Висока оцінка впливу

батьківської зацікавленості на освітні досягнення дітей ($M = 8,66$; $SD = 1,76$) підтверджує усвідомлення важливості співпраці з боку дорослих. Середнє значення $8,74$ ($SD = 2,15$) щодо *позашкільної активності* свідчить про підтримку батьками додаткових занять і позашкільної освіти як важливого ресурсу розвитку. Низьке середнє значення ($M = 1,44$; $SD = 0,76$) щодо *інформування про освітній* процес характеризує недостатній рівень щоденної інформаційної взаємодії між вчителями й батьками. Так, хоча відчутна частка опитуваних батьків зазначили, що вчитель інформує їх про успіхи або поточні проблеми їхньої дитини, водночас порівняно мало респондентів вважають, що вчитель прислухається до їхньої думки; враховує особливості навчання їхньої дитини (її індивідуальний темп тощо); пропонує батькам навчальні програми щодо її розвитку і підтримки. *Про це свідчать* критично низьке значення ($M = 0,09$; $SD = 0,09$) щодо *урахування думки батьків*. Середні значення на рівні інформування ($M = 5,05$; $SD = 1,48$) значно переважають над рівнями *обговорення проблем* ($M = 2,06$; $SD = 0,75$) та *висловлення думки* ($M = 1,90$; $SD = 1,17$), що свідчить про домінування односторонньої комунікації. Показник ($M = 1,01$; $SD = 0,00$) щодо обговорення конфліктних ситуацій у школі свідчить про відсутність системної роботи закладу у напрямку прояснення й вирішення конфліктів за участі батьків. Порівняно низька оцінка запиту на *покращення освітнього процесу* ($M = 1,92$; $SD = 1,67$) може свідчити або про задоволення поточним станом, або про низький рівень критичного сприйняття системи.

Для повнішого розуміння ефективності батьківської участі в освітньому процесі дитини доцільно звернути увагу на глибину взаєморозуміння між батьками та дітьми. У межах дослідження структура взаєморозуміння між батьками та дітьми розглядалася як система трьох взаємопов'язаних компонентів: *когнітивного*, що охоплює знання, уявлення, оцінки й обговорення спільних рішень; *емоційного*, який включає емоційне прийняття, спільні переживання, емпатію та здатність до співпереживання; *поведінкового*, що проявляється у спільній діяльності, способах реагування на поведінку дитини та взаємній підтримці в освітньому процесі. Аналіз цих компонентів дає змогу виявити, як саме участь батьків у навчанні дитини впливає на внутрішні аспекти родинного спілкування в контексті освіти.

Середній інтегральний показник когнітивного компоненту взаєморозуміння становив ($M = 0,201$), емоційного ($M = 0,202$), а поведінкового – ($M = 0,185$). Отже, найвищі значення характеризують саме емоційний компонент, що узгоджується з якісними оцінками батьків і дітей.

Аналіз когнітивного компоненту показав, що діти визнають зацікавленість батьків у навчанні, однак зазначають їхню обмежену активну участь та не завжди ефективне мотивування. Батьки нечасто обговорюють із дітьми свої очікування щодо навчання, що ускладнює формування спільного бачення освітнього процесу та знижує узгодженість у визначенні цілей і пріоритетів.

Емоційний компонент виявився більш значущим як за оцінками дітей, так і батьків. Діти високо оцінюють довіру, гордість за батьків і бажання бути поруч із ними, хоча відзначають брак урахування їхньої думки у спільному плануванні. Батьки, зі свого боку, розцінюють емоційний зв'язок як більш значущий ніж освітні досягнення, особливо в умовах війни.

Поведінковий компонент, попри високу емоційну залученість, характеризується найнижчими показниками. Діти зазначають нестачу часу, проведеного з батьками, обмежену кількість спільних справ і розмов. Це частково пояснюється віковими особливостями (9–12 років) і домінуванням однолітків як референтної групи. Водночас батькам часто бракує часу, емоційних ресурсів або необхідних знань і навичок, аби забезпечити стабільну та ефективну підтримку освітнього розвитку дитини.

Отже, результати дослідження особливостей взаєморозуміння у дитячо-батьківських сосунках підтверджують вирішальну роль емоційного компоненту як основи мотивації до навчання й чинника освітньої успішності. Саме емоційна близькість формує загальний фон взаємодії, впливає на ставлення до освіти та якість сімейних стосунків (О. Чистяк, 2024) [7].

У процесі аналізу даних було виявлено статистично значущі кореляційні зв'язки між різними аспектами батьківської участі в освіті, їхніми уявленнями про освітню реформу, характером комунікації із закладом освіти та інтегральним показником взаєморозуміння щодо освітнього простору в системі «батьки – діти» (див. рис.).

Аналіз результатів дослідження виявив статистично значущі позитивні кореляції між інтегральним показником взаєморозуміння батьків і дітей та кількома показниками батьківської участі в освітньому процесі. Зокрема, рівень взаєморозуміння позитивно корелює із: задоволеністю батьків інформацією про діяльність школи ($r = 0,262$, $p < 0,01$); обізнаністю батьків щодо змін в освітній системі ($r = 0,262$, $p < 0,01$); позитивним ставленням до освітньої реформи ($r = 0,226$, $p < 0,01$); сприйняттям школи як відкритої до взаємодії з батьками ($r = 0,224$, $p < 0,01$); активною участю в заходах, які проводить школа ($r = 0,289$, $p < 0,01$); уявленням батьків про позитивний вплив їхньої зацікавленості на

успіхи дитини ($r = 0,439$, $p < 0,01$).

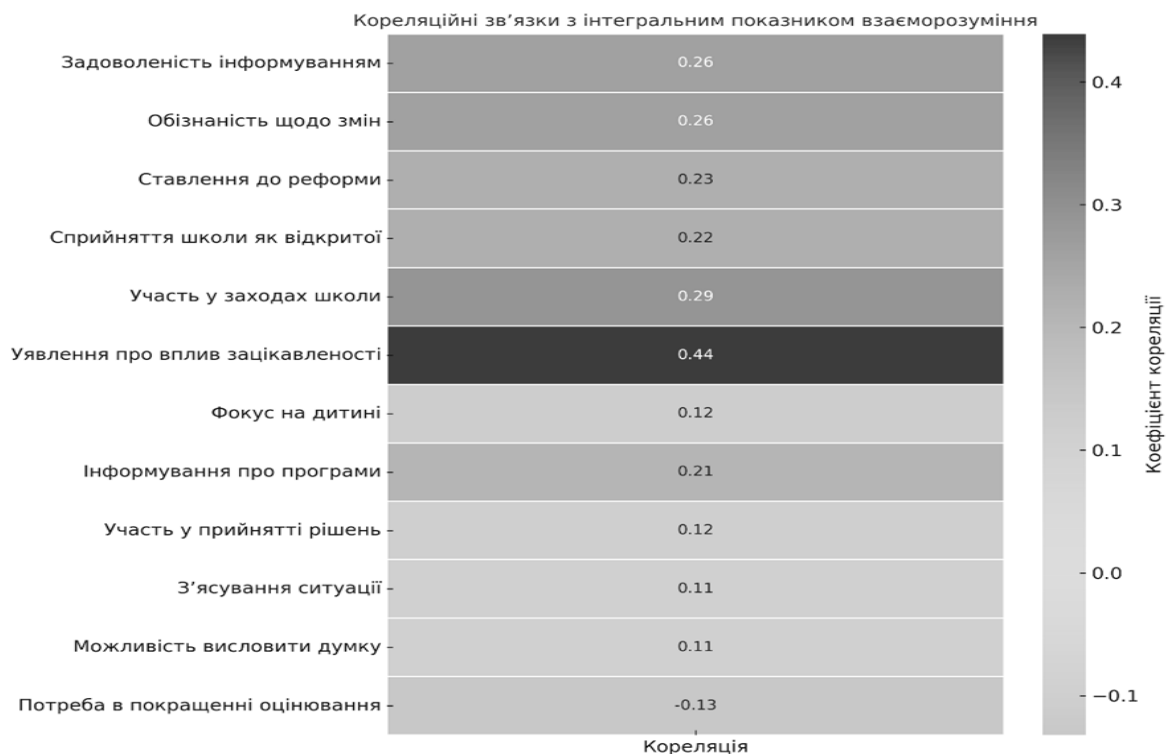

Рис. Кореляційні зв'язки між аспектами батьківської участі в освіті дитини та інтегральним показником взаєморозуміння

Крім того, простежуються помірні зв'язки між фокусом батьків на дитині та інтегральним показником взаєморозуміння ($r = 0,123$, $p < 0,05$), а також між інформуванням батьків про навчальні вимоги, програми, успішність дитини і рівнем взаєморозуміння ($r = 0,209$, $p < 0,01$). Статистично значущі, хоч і слабкі, кореляції рівня взаєморозуміння виявлено з такими аспектами батьківської участі: прийняттям рішень ($r = 0,115$, $p < 0,05$), залученням на рівні з'ясування ситуації ($r = 0,113$, $p < 0,05$) та можливістю висловлювати власну думку ($r = 0,113$, $p < 0,05$).

Цікаво, що зростання потреби в покращенні певних аспектів освітнього процесу, зокрема в оцінюванні, має зворотні зв'язки з рівнем взаєморозуміння ($r = -0,132$, $p < 0,05$). Це означає, що зростання потреби в покращенні оцінювання може бути пов'язано з певними труднощами в досягненні взаєморозуміння, наприклад, через недостатнє узгодження між очікуваннями батьків та реальними можливостями дитини.

Загалом отримані дані підтверджують, що батьківська участь та інформованість, фокус на дитині, якісна комунікація зі школою, позитивне ставлення до реформи тісно пов'язані з більш високими рівнями когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів взаєморозуміння щодо освітнього простору в системі «батьки – діти».

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

Результати дослідження засвідчили, що батьківська участь в освіті дитини є важливим чинником формування взаєморозуміння в сім'ї, особливо в умовах змін, що відбуваються в освітньому середовищі. Емпіричні дані підтвердили наявність значущих кореляцій між рівнем участі батьків, їхніми уявленнями про освітню реформу, відкритістю до діалогу та рівнем взаєморозуміння з дитиною. Встановлено, що когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти взаєморозуміння взаємопов'язані з різними формами залученості батьків, зокрема участю в навчальному процесі, підтримкою емоційного стану дитини та узгодженістю освітніх очікувань.

Узагальнення отриманих результатів дозволяє зробити висновки, що підвищення обізнаності батьків щодо сутності освітніх змін, а також створення умов для їх активної участі в освітньому процесі дитини сприяє формуванню довірливих стосунків і зміцненню родинних зв'язків.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні соціально-економічних чинників, які впливають на особливості участі батьків у освітньому процесі дітей; дослідженні специфіки батьківсько-дитячого взаєморозуміння у різних типах родин (повних, неповних, з досвідом вимушеного переселення); розробленні практичних рекомендацій для шкіл і соціальних служб щодо залучення батьків до освітнього процесу як важливого чинника зміцнення взаємодії між сім'єю та школою з метою розвитку дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] Л. Боброва, «Актуальні форми участі батьків – носіїв громадської думки щодо освіти дітей у системі "сім'я – школа"», *Проблеми політичної психології*, № 15(29), с. 165–177, 2024.
<https://doi.org/10.33120/popp-Vol15-Year2024-152>
- [2] І. А. Зязюн, *Педагогіка добра: ідеали і реалії*. Київ, Україна : МАУП, 2000.

- [3] Т. В. Котирло, Д. В. Щербина, *Освіта і просвіта батьків, членів родин*. Київ, Україна: ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. [Електронний ресурс].
Доступно: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721375/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%BB%D0%BE_%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%9A_.pdf Дата звернення: Січ. 10, 2025.
- [4] С. Л. Лондар, С. В. Мельник, Г. М. Терещенко, «Виклики в освітній галузі в період воєнного стану в Україні: необхідність перебудови інформаційного забезпечення», *Освітня аналітика України*, вип. 2, с. 5–22, 2022. [Електронний ресурс].
Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/educanalukr_2022_2_2 Дата звернення: Січ. 10, 2025.
- [5] *Психологічні технології взаємодії суб'єктів освітнього простору*; С. Д. Максименка, Ред. Київ, Україна: Видав. дім «Слово», 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/wcMbgD> Дата звернення: Січ. 10, 2025.
- [6] Підтримка освіти і науки України під час війни. Міністерство освіти і науки України, 2022. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spiivpratsya-2/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukraini-pid-chas-viyini> Дата звернення: Січ. 10, 2025.
- [7] О. Чистяк, «Особливості досягнення взаєморозуміння у стосунках дитини з батьками щодо освітнього процесу», *Психологічний журнал*, № 12, с. 79–86, 2024. <https://doi.org/10.31499/2617-2100.12.2024.306786>
- [8] N. Ainsworth-Vaughn, *Gender and conversational interaction (Oxford studies in sociolinguistics)*; D. Tannen, Ed. Oxford & New York: Oxford University Press, 1993. <https://doi.org/10.1017/S0272263100014777>
- [9] J. Epstein, M. G. Sanders, B. S. Simon, K. C. Salinas, N. R. Jansorn, F. L. Van Voorkis, *School, family and community partnerships: Your handbook for actions* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press. 2002.
- [10] A. Faber, & E. Mazlish, *How to talk so kids will listen & listen so kids will talk*. New York, NY: Avon, 1982. [Online].
Available: <https://drogmedia.net.ua/2022/09/14/iak-dystantsijnenavchannia-vplyvaie-na-uspishnist-zdobuvachiv-osvity-rezultaty-doslidzhennia/> Application date: January 10, 2025.

- [11] J. Goodall, & C. Montgomery, «Parental involvement to parental engagement: a continuum», *Educational Review*, vol. 66(4), p. 399–410, 2014. <https://doi.org/10.1080/00131911.2013.781576>
- [12] W. S. Grolnick, «The role of parents in facilitating autonomous self-regulation for education», *Theory and Research in Education*, vol. 7(2), p. 164–173, 2009. <https://doi.org/10.1177/1477878509104321>
- [13] K. V. Hoover-Dempsey, J. M. T. Walker, & H. M. Sandler, «Why do parents become involved? Research findings and implications», *Elementary School Journal*, vol. 106(2), p. 105–130, 2005. <https://doi.org/10.1086/499194>
- [14] B. Laursen, & W. A. Collins, «Parent-child relationships during adolescence», in *Handbook of adolescent psychology: Contextual influences on adolescent development*; R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), 3rd ed. John Wiley & Sons, Inc., 2009, pp. 3–42. <https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002002>

Матеріал надійшов до редакції 28.05.2025 р.

PARENTAL INVOLVEMENT IN A CHILD'S EDUCATION AS A FACTOR OF MUTUAL UNDERSTANDING IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL CHANGES

Larisa Bobrova,

Candidate of Psychological Sciences,
Senior scientific officer of the of Communication Psychology Lab,
Institute for Social and Political Psychology of
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
Kiev, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-3294-9216>
bobrovalarisa284@gmail.com

Abstract. The article explores parental involvement in the educational process as a factor contributing to the development of mutual understanding between parents and children in the context of educational changes. It highlights that parents' engagement in school life, their awareness of educational reforms, and effective communication among participants in the educational process significantly correlate with the development of cognitive, emotional, and behavioral components of mutual understanding. The article presents the results of an empirical study, which reveal statistically significant correlations between parental activity and the level of mutual understanding. It is substantiated that mutual

understanding is formed through a two-way interaction, which includes parents' ability to understand the needs and individual characteristics of their children, as well as children's awareness of their parents' intentions, expectations, and support. The relevance of the topic is determined by the need to reconsider the role of the family in children's education amid the transformation of the Ukrainian school according to the New Ukrainian School concept, as well as in the context of current challenges caused by the full-scale war. In the conditions of war, which has disrupted stable mechanisms of educational interaction and altered social roles in many families, the importance of parental involvement in a child's education increases, since the family becomes a source of stability, support, and guidance in a changed and unstable educational environment. The regulatory and legal framework for such changes is enshrined in the State National Program "Education" (Ukraine of the 21st Century) and the Law of Ukraine "On Education", which grant parents the right and obligation to participate in the management of educational institutions, contribute to the child's development, and act as full-fledged participants in the educational process.

Keywords: parental involvement; mutual understanding; educational changes; reform; New Ukrainian School; war; family; educational process; communication; interaction.

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] L. Bobrova, «Aktualni formy uchasti batkiv – nosiiv hromadskoi dumky shchodo osvity ditei u systemi "simia – shkola"», *Problemy politychnoi psykholohii*, № 15(29), s. 165-177, 2024. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol15-Year2024-152> (in Ukrainian).
- [2] I. A. Ziazun, *Pedahohika dobra: idealy i realii*. Kyiv, Ukraina : MAUP, 2000. (in Ukrainian).
- [3] T. V. Kotyrlo, D. V. Shcherbyna, *Osvita i prosvita batkiv, chleniv rodyn*. Kyiv, Ukraina : IPOOD imeni Ivana Ziazuna NAPN Ukrainy, 2019. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721375/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%BB%D0%BE_%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%9A_.pdf Data zvernennia: Sich. 10, 2025. (in Ukrainian).

- [4] S. L. Londar, S. V. Melnyk, H. M. Tereshchenko, «Vyklyky v osvitnii haluzi v period voiennoho stanu v Ukraini: neobkhdnist perebudovy informatsiinoho zabezpechennia», *Osvitnia analityka Ukrainy*, vyp. 2, s. 5–22, 2022. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/educanalukr_2022_2_2 Data zvernennia: Sich. 10, 2025. (in Ukrainian).
- [5] *Psykhologichni tekhnolohii vzaiemodii subiektiv osvitnoho prostoru*; S. D. Maksymenka, Red. Kyiv, Ukraina: Vydav. dim «Slovo», 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/wcMbgD> Data zvernennia: Sich. 10, 2025. (in Ukrainian).
- [6] *Pidtrymka osvity i nauky Ukrainy pid chas viiny*. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. 2022. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsya-2/pidtrimka-osvity-i-nauky-ukraini-pid-chas-viyny> Data zvernennia: Sich. 10, 2025. (in Ukrainian).
- [7] O. Chystiak, «Osoblyvosti dosiahnennia vzaiemorozuminnia u stosunkakh dytyny z batkamy shchodo osvitnoho protsesu», *Psykhologichnyi zhurnal*, № 12, s. 79–86, 2024. <https://doi.org/10.31499/2617-2100.12.2024.306786> (in Ukrainian).
- [8] N. Ainsworth-Vaughn, *Gender and conversational interaction* (Oxford studies in sociolinguistics); D. Tannen, Ed. Oxford & New York: Oxford University Press, 1993. <https://doi.org/10.1017/S0272263100014777> (in English).
- [9] J. Epstein, M. G. Sanders, B. S. Simon, K. C. Salinas, N. R. Jansorn, F. L. Van Voorkis, *School, family and community partnerships: Your handbook for actions* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press. 2002. (in English).
- [10] A. Faber, & E. Mazlish, *How to talk so kids will listen & listen so kids will talk*. New York, NY: Avon, 1982. [Online]. Available: <https://drogmedia.net.ua/2022/09/14/iak-dystantsijnenavchannia-vplyvaie-na-uspishnist-zdobuvachiv-osvity-rezultaty-doslidzhennia/> Application date: January 10, 2025. (in English).
- [11] J. Goodall, & C. Montgomery, «Parental involvement to parental engagement: a continuum», *Educational Review*, vol. 66(4), p. 399–410, 2014. <https://doi.org/10.1080/00131911.2013.781576> (in English).

- [12] W. S. Grolnick, «The role of parents in facilitating autonomous self-regulation for education», *Theory and Research in Education*, vol. 7(2), p. 164–173, 2009. <https://doi.org/10.1177/1477878509104321> (in English).
- [13] K. V. Hoover-Dempsey, J. M. T. Walker, & H. M. Sandler, «Why do parents become involved? Research findings and implications», *Elementary School Journal*, vol. 106(2), p. 105–130, 2005. <https://doi.org/10.1086/499194> (in English).
- [14] B. Laursen, & W. A. Collins, «Parent-child relationships during adolescence», in *Handbook of adolescent psychology: Contextual influences on adolescent development*; R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), 3rd ed. John Wiley & Sons, Inc., 2009, p. 3–42. <https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002002> (in English).

Retrieved May 28, 2025
Reviewed June 20, 2025
Published September 24, 2025

отримано
рецензовано
опубліковано

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

© Larisa Bobrova, 2025